

НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЯЄМИХ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙНИ З УКРАЇНОЮ ЗЛОЧИНІВ: АГРЕСІЇ, ГЕНОЦИДУ, ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ ТА ВОЄННИХ

NORMS OF INTERNATIONAL LAW REGARDING THE PREVENTION OF CRIMES COMMITTED BY THE RUSSIAN FEDERATION IN THE WAR WITH UKRAINE: AGGRESSION, GENOCIDE, CRIMES AGAINST HUMANITY AND WAR

Бойко І.В., старший науковий співробітник
Державний науково-дослідний інститут МВС України

*Війна – це спосіб багатих людей захистити свої інтереси,
посилаючи дітей середнього та бідного класів на смерть.*

Вінстон Черчилль*

У статті досліджено норми міжнародного права щодо запобігання вчиняємих Російською Федерациєю у війні з Україною злочинів: агресії, геноциду, проти людяності та воєнних. Розглянуто сутність та особливості забезпечення реалізації міжнародно-правових положень і норм щодо кримінально переслідування за вчиненні міжнародні злочини Росії як держави агресора, спонсора тероризму та її військових у розпочатій 24 лютого 2022 року повномасштабній війні проти України. Встановлено, що злочин агресії вчиняється проти миру та безпеки людства з планованою, підготовкою, розв'язування та ведення агресивної війни з застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності іншої держави, що є несумісним зі Статутом Організації Об'єднаних Націй; геноцид є злочином проти безпеки людства, який вчиняється з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень; злочини проти людяності, які вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад відбувається свідомо; воєнні злочини, що вчиняються з порушення серйозних законів та звичаїв війни, умисно чи з грубої необережності комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту.

Проаналізовано наукові доробки й положення чинних правових норм кримінального права України та Римського статуту міжнародного кримінального суду з метою необхідності негайного ратифікування Парламентом України правових норм міжнародного кримінального суду та їх імплементації до кримінального законодавства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Викладено авторське поняття: «воєнний злочин», сформульовано обґрунтовані пропозиції з удосконалення кримінального законодавства України згідно норм міжнародного права, а також судового переслідування і покарання головних військових злочинців Російської Федерації та її військових за виненні міжнародні злочини у війні з Україною.

Ключові слова: норми, міжнародне гуманітарне, кримінальне право, війна, злочини, агресія, геноцид, проти людяності, воєнні.

The article examines the norms of international law regarding the prevention of crimes committed by the Russian Federation in the war with Ukraine: aggression, genocide, crimes against humanity, and war crimes. The essence and features of ensuring the implementation of international legal provisions and norms regarding criminal prosecution for the commission of international crimes against Russia as an aggressor state, a sponsor of terrorism and its military in the full-scale war against Ukraine that began on February 24, 2022 were considered. It is established that the crime of aggression is committed against the peace and security of mankind with the planned, preparation, unleashing and waging of an aggressive war with the use of armed force by a state against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another state, which is incompatible with the Charter of the United Nations; genocide is a crime against the security of humanity committed with the intent to destroy, in whole or in part, any national, ethnic, racial or religious group; crimes against humanity committed as part of a large-scale or systematic attack on any civilian, if such an attack is deliberate; war crimes, which are committed in violation of serious laws and customs of war, intentionally or due to gross negligence, by a combatant and persons equated to them or in relation to them by a civilian during an armed conflict.

The scientific developments and provisions of the current legal norms of the criminal law of Ukraine and the Rome Statute of the International Criminal Court were analyzed with the aim of the need for immediate ratification by the Parliament of Ukraine of the legal norms of the international criminal court and their implementation into the criminal legislation of Ukraine and the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges».

The author's concept: «war crime» is explained, substantiated proposals are formulated for improving the criminal legislation of Ukraine in accordance with the norms of international law, as well as the prosecution and punishment of the main war criminals of the Russian Federation and its military for international crimes committed in the war with Ukraine.

Key words: norms, international humanitarian law, criminal law, war, crimes of aggression, genocide, against humanity, military.

Постановка проблеми. Сьогодні з введенням в дію правового режиму воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації, яка спричинила напад та розпочата 24 лютого 2022 року о 5-тій год 30 хв війна проти України, що внесла зміни у соціально-економічне, політичне і культурне життя нашої держави. Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України по всій довжині спільного кордону – від Луганська до Чернігова, а також, із території Білорусії й окупованої Росією Автономної Республіки Крим.

Разом з тим, з 24 лютого цього року Російська Федерація (далі – РФ) у війні проти України вчинила і вчиняє, злочини агресії, геноциду, проти людяності, воєнні зло-

чини, нині ці види злочинів є мабуть, найменш дослідженим у кримінальному праві України. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не використовує поняття злочини проти людяності, воєнні злочини, їх місце не визначено в чинному кримінальному законі. Низка діянь, які є воєнними злочинами згідно Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), залишаються декриміналізованими в національному законодавстві нашої держави. Всупереч міжнародним зобов'язанням положення правових норм МКС не імplementовані до національного законодавства України. Також нинішнє становище в країні вимагає реформування системи кримінального законодавства України з урахуванням правових норм Римського статуту МКС. Тому, в нашій державі має бути створено наукове підґрунтя такого реформування.

* Вінстон Черчилль – цитати. URL: <https://citaty.info/man/uinston-cherchill?page=11> (дата звернення: 28.07.2022).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні серед провідних вчених в галузі міжнародного, кримінального права, які досліджували проблему міжнародних злочинів щодо запобігання вчиняємих в Україні злочинів агресії, геноциду, проти людяності та воєнних злочинів важливо виділити таких науковців як: Аль-Захарна Саліма, В. Антипенко, М. Антонович, В. Базов, В. Боровенко, О. Броневицька, К. Важна, В. Василенко, Н. Дрьоміна, С. Загороднюк, Н. Зелінська, А. Картавцев, І. Колотуха, І. Красницький, М. Кудевич, С. Кучевська, Ю. Кучеренко, І. Лукашук, Ю. Манійчук А. Маєвська, В. Миронова, А. Музика, В. Навроцький, О. Наден, В. Пилипенко, В. Попович, П. Репешко, К. Савчук, М. Сенько, М. Хавронюк, В. Ярмачі та інші. Однак, попри інтенсивність досліджень, присвяченим різним аспектам норм міжнародного, кримінального права щодо запобігання вчиняємих РФ у війні з Україною злочинів – агресії, геноциду, проти людяності та воєнних, вченими не приділялось належної уваги, багато важливих питань залишилося поза увагою вчених та практиків у т. ч. правоохоронних органів нашої держави та органів Національної поліції України, що і зумовлює актуальність та важливість дослідження цієї проблеми.

Метою статті є визначення сутності забезпечення реалізації норм міжнародного, кримінального права щодо запобігання вчиняємих РФ у війні з Україною міжнародних злочинів та кримінального переслідування Росії як держави агресора, спонсора тероризму і її військових за скоєнні міжнародні злочини – агресії, геноциду, проти людяності, воєнних злочинів, а також формулювання обґрунтованих пропозицій з удосконалення кримінального законодавства України згідно чинних норм міжнародного права.

Викладення основного матеріалу дослідження. Натепер РФ вчинила і вчиняє злочин агресії проти України, який означає планування, підготовку, ініціювання та здійснення особою, яка здатна фактично здійснювати керівництво або контроль за політичним та військовими діями держави, акта агресії, який в силу свого характеру, серйозності й масштабності являється грубим порушенням ч. 1 ст. 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) від 26 червня 1945 р., де визначено необхідність вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру [1].

У свою чергу, *«акт агресії»* – це застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності, недоторканості та політичної незалежності іншої держави або будь-яким іншим чином, що несумісне з положеннями правових норм Статуту ООН. Будь-яке із наступних дій, незалежно від оголошення війни, буде кваліфікуватиметься згідно з резолюцією № 3314 (XXIX) Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. як *«акт агресії»*: а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не мала, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини; б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави; в) блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави; г) напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські та повітряні флоти іншої держави тощо [2].

Слід зазначити, що за вісім років війни на Донбасі Росії проти України (з лютого 2014 р. – по 24 лютого 2022 р.) загинуло більше 13 тис. людей, понад 28 тис. поранені, жертвами бойових дій на Донбасі стали понад 500 дітей із них 147 хлопчиків і дівчаток загинули, а 363 отримали травми. Близько 1,8 млн жителів Донбасу і Криму

стали внутрішніми переселенцями, понад 3,8 млн людей потребували гуманітарної допомоги внаслідок російської збройної агресії й окупації частини території Донбасу та Криму [3; 4]. Натепер повномасштабна війна РФ проти України, призвела до таких негативних явищ у суспільстві, як вбивство і поранення військовими терористами-варварами-мародерами Росії наших дітей (*вбивство більше – 358, поранених більше – 689*). Ці цифри не остаточні, оскільки триває робота з їх встановлення в місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях України [5]. В ООН підтвердили, що за 5 місяців війни Росії проти України *загинуло 5237 і поранених 7035 мирних громадян* [6]. При цьому в ООН наголошують, що реальні цифри – значно вищі. В ООН зазначають, *щонайменше 15,7 млн українців потребують гуманітарної допомоги*, а ще сотні тисяч жителів України не мають доступу до води та електроенергії, природного газу. З України рятуючись від війни РФ *більше 7 млн біженців виїхало до країн Європейського Союзу (далі – ЄС) та інших країн світової спільноти, понад 7 млн людей переїхали до інших областей нашої держави та західних областей України* [7]. На сьогодні 2,3 млн біженців повернулися з країн ЄС до України.

Отже, натепер збройна агресія РФ проти України, продемонструвала всьому світу крихкість архітектури світової безпеки, яка була сформована після Другої світової війни, фактично більше не працює. Оскільки, Росія у війні з Україною порушує закони та звичаї війни, норми Міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) щодо сукупності міжнародно-правових норм і принципів, які регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни. Врегульованих правовими нормами Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. [8]. Крім того, збройна агресія РФ порушує положення правових норм Міжнародного кримінального права (далі – МКП), врегульованих Римським статутом Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. [9], що є міжнародним договором, який заснував МКС – це міжнародний трибунал, що створений для розслідування та переслідування осіб, звинувачених у міжнародних злочинах, у нашому випадку, військово керівництво держави РФ та її військових, які вчинили і вчиняють криваві та жорстокі злочини, такі як: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини і злочини агресії, що закріплені у правовій нормі ч. 1 ст. 5 Римського статуту МКС. Разом з тим, *норма міжнародного права* – це правило поведінки, яке створюють держави чи інші суб'єкти міжнародного права узгодженням своїх позицій і визнається ними як юридично обов'язкове.

Разом з тим, сьогодні дії уряду РФ варто признати актами тероризму, тому Державному секретарю Сполучених Штатів Америки (далі – США) необхідно визнати Росію державою-спонсором тероризму. Сенат США 28 липня цього року прийняв одногослосно резолюцію про визнання РФ державою-спонсором тероризму. Водночас якщо Конгрес США додасть до законодавства про додаткову підтримку України визнання Росії державою-спонсором тероризму, то це буде найсильнішим сигналом світовій спільноті, що Президента РФ В. Путін як лідера Росії не вважатимуть легітимним [10]. Наразі під *міжнародним тероризмом* слід розуміти використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної або ідеологічної мети у вигляді насильницького способу захоплення та утримання влади. Натепер у світі є лише чотири країни, які визначені державами-спонсорами тероризму: Сирія, Судан, Іран та Північна Корея. Оскільки, Росія є тоталітарною державою і вона не несе добра іншим народам. Адже впродовж 20 років РФ як держава уникала відповідальності за військову агресію та вбивства мирних громадян. То ж зараз прийшов час Державному секретарю США визнати Росію державою-спонсором тероризму.

Включення РФ до списку держав-спонсорів тероризму, тягне за собою жорсткі економічні й політичні санкції з боку США. Список санкцій, які накладають США на країни, що включені в список: • заборона на постачання зброї (експорт і продаж); • контроль за експортом товарів подвійного призначення; • заборони на економічну допомогу; • накладення різних фінансових і інших обмежень. Крім того, передбачаються додаткові санкції, які карають осіб і країни, які співпрацюють із «державами-спонсорами тероризму».

Варто наголосити, що відповідно до положень правових норм «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» рішення Генеральної Асамблеї (далі – ГА) ООН від 9 грудня 1948 р. [11], Україна 26 лютого 2022 р. звернулася з позовом проти Російської Федерації до Міжнародного суду ООН в Гаазі (Нідерланди) з вимогою про негайне припинення вогню РФ та виведення військ з території України, а також притягнення РФ як держави, що вчиняла і вчиняє злочини геноциду проти мирного населення України до відповідальності [12]. Водночас з 7 березня цього року Міжнародний суд ООН в Гаазі розпочав проводити судові засідання про слухання у справі за позовом України проти РФ. Всі ці слухання Міжнародного суду ООН в Гаазі присвячені розгляду клопотання України про запровадження заходів через воєнну агресію Росії, зокрема: *по-перше, прийняття наказу про негайне припинення вогню Російською Федерацією та виведенням військ з території України – прийнято Міжнародним судом ООН в Гаазі 16 березня цього року; по-друге, здійснення запобігання злочину геноциду проти українського народу РФ як державою агресором та покарання за нього; по-третє, здійснення репарацій РФ як державою, що вчиняла злочини агресії, геноциду, проти людяності, воєнні злочини проти українського народу.*

Отже, натепер Міжнародний суд ООН ухвалив рішення, яким засуджує війну Росії проти України, вимагає негайного припинення вогню РФ та виведення військ з території України, але Росія ігнорує виконання цього рішення. Водночас слід наголосити, що нині норми міжнародного права виписані правильно, а от забезпечити це право нема кому. Ось в цьому і полягає ключова проблема сучасних міжнародних відносин. Цілком очевидно, що сьогодні ООН потребує кардинального реформування та перезавантаження (див. нижче у виводах статті).

Разом з тим, головна різниця між злочинами проти людяності й геноцидом така: злочини проти людяності – це убивство великої кількості людей. Систематичне масове убивство великої кількості людей розглядатиметься як злочин проти людяності. А геноцид зосереджується на іншому. *Геноцид* – це не убивство окремих осіб, а винищення груп, іншими словами, великої кількості людей, які складають певну національну, расову, етнічну, релігійну групи. Ці два поняття мають різні призначення. Одне має на меті захист особистості, а інше – захист групи. Відповідно до ст. 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, до таких дій належать: а) убивство членів цієї групи; б) нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи; в) створення членам групи умов, які розраховані на повне чи часткове її знищення; г) унеможливлення народження дітей в середовищі групи; д) насильницька передача дітей цієї групи іншій групі [11].

Крім того, згідно зі ст. 3 зазначеної Конвенції. Карними є наступні дії: а) геноцид; б) змова з метою геноциду; в) пряме та публічне підбурювання до скоєння геноциду; г) замах на геноцид; д) співучасть у геноциді. Особи, які: вчиняють геноцид або будь-які інші з перелічених у ст. 3 діянь, підлягають покаранню, незалежно від того, чи вони є відповідальними за конституцією правителями, посадовими чи приватними особами; *обвинувачуються у вчиненні геноциду* або інших перелічених у ст. 3 діянь,

повинні бути судимі компетентним судом тієї держави, на території якої було вчинено це діяння, або таким міжнародним кримінальним судом, який може мати юрисдикцію щодо Сторін цієї Конвенції, які визнали юрисдикцію такого суду [11].

Таким чином, РФ вчиняла і вчиняє *злочин геноциду* проти українського народу. Тому, Росія як держава агресор, спонсор тероризму повинна бути притягнена міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинення згідно з п. а) ст. 3 зазначеної вище Конвенції, за вчинення злочину геноциду проти українського народу (див. нижче у виводах цієї статті).

Слід зазначити, що у м. Маріуполі Донецької області через військову агресію РФ, її військовими терористами-варварами-мародерами зруйновано більше ніж на 90 % усіх будівель, це місто Росія цілодобово бомбардували військовою авіацією (важкими понад 500 кг бомбами, у т. ч. касетними, фугасними, фосфорними, які зборонені Женевською конвенцією), обстрілювали ракетами, реактивними системами залпового вогню, а також ракетами з Азовського і Чорного моря, а вбиті тіла маріупольців залишалися «килимом на вулицях». *Загалом нині у м. Маріуполі від рук окупантів загинуло більше 22 тис. громадян* [13]. Але після міжнародного розголосу трагічних подій у м. Бучі, де російськими військовими терористи-варварами-мародерами було замордовано, звалтовано та розстріляно більше 500 мирних жителів (жінок, чоловіків, дітей), а загалом у Київській області як передає Укрінформ від 20 червня 2022 р. за повідомленнями начальників поліції Київщини Андрій Небитов від рук російських окупантів загинуло більше 1332 мирних жителів і більшість з них вбито саме зі стрілецької зброї, або автоматичної, або снайперська, або навіть останнє поховання – 7 людей страчені. У жертв були простріляні і коліна, і голова. РФ як держава агресор, спонсор тероризму, що вчинила та вчиняє злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини проти мирних громадян України. У м. Маріуполі російські окупанти запускали в роботу 13-ть пересувних мобільних крематоріїв, де спалюють тіла розстріляних та загинувших мирних людей.

Натепер РФ примусово депортувала понад 1 млн 380 тис. громадян України, серед яких 238 тис. дітей, що не підійшли критеріям Федеральної служби безпеки РФ (далі – ФСБ) у фільтраційній процедурі, на свою територію [14]. Наших громадян Росія як держава агресор, спонсор тероризму направляє у фільтраційні табори окупованих територій так званих «ДНР», «ЛНР» та Ростовської області, Південного федерального округу Росії. Тих громадян України, які пройшли фільтраційні табори потягами розвозять та розселяють у депресивні населені пункти Далекого Сходу (м. Сахалін) та Східного Сибіру, Далекосхідного федерального округу Росії. Тих громадян України, які виявились патріотами нашої держави у фільтраційних таборах РФ російські-терористи-варвари мордують фізично, принижують морально, харчують один раз на день та обмежують прийняття води тощо. Порушуючи при цьому правові норми МПП та МКП.

Отже, з початку збройної агресії РФ постійно порушує закони та звичаї війни, вчиняє воєнні злочини. Це катування і вбивства цивільних, бомбардування невійськових об'єктів, знищення об'єктів інфраструктури, примусова депортація цивільних громадян України до Росії тощо. Подібні злочинні факти постійно фіксуються та документуються українською стороною – як офіційними державними органами, громадськими організаціями й громадянами, так і 46-ти слідчими Міжнародного кримінального суду, які прибули до України із 42 країн світової спільноти. На сьогодні, як офіс Генерального прокурора України, так і прокурор Міжнародного кримінального суду надали можливість передавати зібрані докази вчиняємих злочинів агресії, геноциду, проти

людяності та воєнних злочинів РФ та її військовими у війні проти України до своїх офісів.

За повідомленням Офісу Генерального прокурора України, станом на 27 травня було 20 877 злочинів проти України, у т. ч. понад 14 193 злочинів агресії і 6684 злочинів проти національної безпеки України. Натепер зареєстровано, ще 22 тис. воєнних злочинів. Слід зазначити, що сьогодні Кримінальним кодексом України (далі – КК України) передбачено воєнні злочини, зокрема мародерство (ст. 432 КК України); насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433 КК України); погане поводження з військовополоненими (ст. 434 КК України); незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК України); порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України); застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України). Усі ці злочини містяться у двох розділах Особливої частини КК України: розділі XIX «Злочини проти порядку несення військової служби (військові злочини)» та розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» [15]. Злочини проти основ національної безпеки України є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, обороноздатність, незалежність держави, її конституційний лад. Без належної кримінально-правової охорони цих суспільних відносин неможливе нормальне функціонування держави та відповідних її інститутів. Відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України згідно чинного Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачена за: • дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК); • посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); • фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК); • державна зрада (ст. 111 КК); • колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК); • пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК); • посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК); • диверсія (ст. 113 КК); • шпигунство (ст. 114 КК); • перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1 КК); • несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-2) [15].

Але натепер РФ – держава агресор, спонсор тероризму і її військові вчиняли і вчиняють злочини: а) *злочин геноциду*; б) *злочини проти людяності*; в) *воєнні злочини*; г) *злочин агресії*, що згідно з ч. 1 ст. 5 підпадають під юрисдикцію Римського статуту Міжнародного кримінального суду [9]. Крім того, згідно з ч. 2 ст. 8 зазначеного Статуту вказані воєнні злочини, а саме будь-яке з наступних діянь проти осіб або майна, що охороняються відповідно до положень правових норм Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року. Наприклад: 1) *умисне вбивство*; 2) *тортури або нелюдяне звернення, включаючи біологічні експерименти*; 3) *умисне спричинення сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень або збитку здоров'ю*; 4) *незаконна депортація або переміщення або незаконне позбавлення волі*; 5) *узяття заручників*; 6) *посягання на життя і особу, зокрема вбивство в будь-якій формі, спричинення каліцтв, жорстоке звернення і тортури*; 7) *віроломне вбивство або поранення осіб, що належать до ворожої нації або армії тощо*. Оскільки, в правових нормах особливої частини КК України вони не передбачені, тому їх необхідно імплементувати до кримінального законодавства України.

Слід зазначити, що Україна підписала Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року, ще 20 січня 2000 року [9]. У правових нормах Статуту вказано, Міжнародний кримінальний суд доповнює національні правові органи. А Конституція України не визначала юрисдикцію Римського статуту та не передбачала такого доповнення. Тому, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII, було внесено зміни до Основного Закону України. Так, відповідно до ч. 6 ст. 124 «Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди», «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду» [16].

Таким чином, нині РФ у війні проти України своїми незаконними діями вчиняє відповідно до п. а), б), с), d), е), f), g) ч. 1 ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, *злочин проти людяності*, це діяння здійснене військовими РФ в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад відбувається свідомо *щодо вчинення вбивств* військовими РФ на території України цивільних громадян, а також дітей; *винищення вчиняємі* військовими РФ на території України цивільних громадян та дітей, яке включає в себе умисне створення умов життя, зокрема позбавлення доступу до продуктів харчування та ліків, розрахованих на те, щоб знищити частину населення; *вчинення тортур* військовими РФ на території України до цивільних громадян та дітей, що означає умисне заподіяння сильного болю або страждань, чи то фізичних, чи психічних, особі, яка перебуває під вартою або під контролем обвинуваченого; *вчинення військовими РФ на території України до цивільних громадян як до жінок, так і чоловіків та дітей згвалтувань*, звернення до сексуального рабства, примус до проституції, примусова вагітність¹, або будь-які інші форми сексуального насильства порівнянної тяжкості; *вчинення поневолення та депортацію* військовими РФ на територію Росії цивільних громадян та дітей з території України. Тому, Російська Федерація за вчинений *злочин проти людяності в Україні* МКС повинна бути притягнена до кримінальної відповідальності. А також МКС повинен вивести рішення про зобов'язання Росії повернути депортованих громадян нашої держави до України.

Слід зазначити, що застосування Міжнародного гуманітарного права є не тільки законодавчою і правозастосовною діяльністю, норми цього права мають бути сприйнятні і визнані правосвідомістю більшості людей, важлива роль у вирішенні цієї задачі має належати системі принципів МГП. Аналізуючи думки науковців в галузі міжнародного права, ми приходимо до висновку щодо переліку системи принципів МГП, яка дає змогу виділити такі найбільш важливі *галузеві принципи*: • гуманізації збройних конфліктів; • поваги прав людини в період збройних конфліктів; • неприпустимості застосування варварських і нелюдських засобів ведення воєнних дій; • обмеження воюючих у виборі засобів і методів ведення воєнних дій; • обмеження за об'єктами (напади мають бути строго обмежені воєнними об'єктами); • захисту цивільного населення й об'єктів, жертв ведення воєнних дій; • заборона застосовувати недозволені засоби ведення воєнних дій, зброю масового знищення, зброю, яка заподіє зайві страждання чи збитки; • проведення відмінностей між комбатантами і некомбатантами; • екологічної безпеки або захисту навколишнього середовища під час збройного конфлікту; • відповідальності учасників збройних конфліктів за порушення норм і принципів МГП. Отже, принципи МГП стосуються збройних конфліктів, містять у собі певні правила

² *Примусова вагітність* означає незаконне позбавлення волі будь-якої жінки, яка стала вагітною в примусовому порядку, з метою зміни етнічного складу будь-якого населення або скоєння інших серйозних порушень міжнародного права, порушуючи правові норми Статуту Міжнародного кримінального суду.

поведінки воюючих сторін, тобто визначають відносини, пов'язані зі збройним конфліктом.

Разом з тим, сьогодні 42 країни світової спільноти погодилися створити Міжнародний кримінальний трибунал по Україні (далі – МКТУ) щодо судового переслідування і покарання головних військових злочинців РФ. Предметна юрисдикція МКТУ повинна поширюватися на 5 групи злочинів: серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 року та Римського статуту міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року – порушення законів або звичаїв війни, злочин агресії і геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини.

Крім того, РФ як держава агресор, спонсор тероризму повинна виплатити збитки репарацію як способ відшкодування шкоди завданої війною державі Україна для відновлення економіки та відбудові зруйнованих об'єктів народного господарства і житлового сектору. Водночас термін *репарація* означає повне або часткове відшкодування (за мирним договором або іншими міжнародними актами) державою, що розпочала агресивну війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу [17].

Слід зазначити, що сьогодні розглядати поняття «контрибуція» неправильно, оскільки вона заборонена сучасним міжнародним правом. Варто нагадати, що контрибуція практикувалася до початку ХХ століття, фактично стала забороненою в 1949 році Женевською конвенцією і була замінена на репарацією як формою відшкодування збитків, завданих війною державою агресором.

Сам термін *репарація* (від лат. reparatio – відновлення, відбудова) введений 103 роки тому, в 1919 році, коли за Версальським договором від 28 червня 1919 р., Німеччина та її союзники були вимушені виплачувати збитки, які понесли країни Антанти. Розмір репарацій за Версальським договором становила близько 226 млрд золотих марок (*рейхмарок*), що було еквівалентно майже 100 тис. тон золота. Згодом репараційна комісія союзників пішла Німеччині назустріч, оскільки країна перебувала в глибокій економічній кризі і зменшила суму вдвічі – до 132 млрд золотих марок [18]. Виплата репарацій за Версальським договором була припинена 3 жовтня 2010 року [19], тобто, виплата Німеччиною репарацій за Першу світову війну зайняла 90 років (з перервами). Таким чином, в сучасному міжнародному праві *репарацію* розглядають як форму матеріальної відповідальності суб'єкта міжнародного права за збитки, спричинені в результаті вчиненого ними міжнародного правопорушення іншому суб'єкту міжнародного права, зокрема відшкодування (за мирним договором або іншими міжнародними актами) державою, що розпочала агресивну війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу. Репарації платить держава-агресор державі, на яку напала.

Висновки. 1. На нашу думку, під поняттям «*воєнний злочин*» слід вважати як міжнародний злочин з порушення серйозних законів та звичаїв війни та принципів міжнародного гуманітарного права, що умисно чи з грубої необережності вчиняється комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту, що включають злочини агресії, геноциду, проти людяності, навмисні вбивства, катування і нелюдське, жорстоке поводження, навмисне спричинення важких страждань або серйозного каліцтва, нанесення шкоди здоров'ю людей, депортацію та викрадення цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів та цивільних об'єктів, житла чи будівлі або їх обстріл із застосуванням будь-яких засобів, що не зумовлене військовою необхідністю, за які винуватці цих злочинів несуть індивідуальну або командну (для головних воєнних злочинців) кримінальну відповідальність.

2. Верховній Раді України необхідно негайно ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року та імплементувати правові норми цього Статуту до кримінального законодавства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

3. Сьогодні РФ державу агресора, спонсора тероризму, яка вчинила і вчиняє збройну агресію проти України, порушує закони або звичаї війни і принципи МГП, скоїла та скоює злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, а також не виконала наказ Міжнародного суду ООН в Гаазі від 16 березня цього року – наказ про негайне припинення вогню Російською Федерацією та виведення військ з території України, необхідно виключити з Ради Безпеки ООН як постійного члена.

4. Міністерству закордонних справ України необхідно розробити: по-перше, проект «Угода між Урядами України, Сполучених Штатів Америки, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Канади, Європейського Союзу і урядами інших країн щодо судового переслідування і покарання головних військових злочинців Російської Федерації», який погодити з 42 країнами світової спільноти, що дали згоду на створення Міжнародного кримінального трибуналу поза межами ООН; по-друге, проект «Статут Міжнародного військового трибуналу по Україні для суду та покарань головних військових злочинців Російської Федерації». У Статуті необхідно визначити – організацію, юрисдикцію та функції військового трибуналу. Статут додається до зазначеної вище Угоди.

5. РФ як держава вчиняла і вчиняє злочин геноциду проти українського народу. Тому, Росія як держава агресора, спонсора тероризму, необхідно притягнути Міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинення згідно з п. а) ст. 3 «Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» від 9 грудня 1948 р., *злочину геноциду*, а також осіб РФ, які вчинили та вчиняють геноцид проти українського народу підлягають покаранню, незалежно від того, чи вони є відповідальними за конституцією правителями, посадовими чи приватними особами. Крім того, війна РФ проти України носить геноцидний характер, тому Російська Федерація як держава-агресор, спонсор тероризму повинна виплати державі Україна, на яку вона напала *репарацію* як спосіб відшкодування РФ державою, що розпочала агресивну війну, збитків заподіяних державі Україна, що зазнала нападу.

6. Натепер ООН необхідно терміново реформувати, так щоб отримати універсальну міжнародну організацію, ключовими елементами конструкції якої повинні стати: • відсутність права вето у будь-якої держави; • наявність автоматичного механізму позбавлення права голосу будь-якої держави, яка порушила міжнародне право, в тому числі Статут ООН; • розширення компетенції, разом із запровадженням імперативного права ухвалювати рішення в сфері безпеки, прав людини, економіки, клімату і екології тощо; • наявність потужного воєнного контингенту у складі не менше 280 тис професійних військовослужбовців і у разі потреби більше 35 тис. резервістів, які не підпорядковуються жодному уряду, окрім Генасамблеї ООН та, у термінових випадках, Радбезу ООН, як постійно діючого світового уряду. ОБСЄ, МАГАТЕ, ЮНЕСКО та інші регіональні безпекові організації мають бути інкорпоровані в ООН.

7. Натепер військові терористи-варвари-мародери РФ вчиняли і вчиняють воєнні злочини зокрема, руйнують та знищують на території нашої країни освітні заклади, об'єкти культурної спадщини України, грабують (мародерять) майно, культурні цінності з музеїв, закладів освіти і вивозять їх до Росії. Тому, держави-члени ЮНЕСКО повинні припинити членство РФ в ЮНЕСКО.

8. Сьогодні РФ та її військові терористи-варвари-мародери порушують правові норми п. Н ст. IX Статуту Міжнародного агентства по атомній енергії від 26 жовтня 1946 р. зокрема, своїми незаконними діями вони перешкождали МАГАТЕ забез-

печувати контроль захисту матеріалів та безпеку роботи на Чорнобильській АЕС, а також перешкоджають Агентству забезпечувати контроль захисту та безпеку роботи на Запорізькій АЕС. За вчинені військові злочини Російська Федерація та її військові повинні бути притягнені міжнародним кримінальним судом до кримінальної відповідальності передбачених правовими нормами *nn. iv), vii), viii)*

n. a) ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, означають: а) серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. Тому, РФ державу агресора, спонсора тероризму, країнам-членам МАГАТЕ необхідно виключити з Міжнародного агентства з атомної енергії, що здійснює контроль за мирним використанням атомної енергії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду, виданий ООН від 26 червня 1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 28.07.2022).
2. Визначення Агресії, затверджено резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74#Text (дата звернення: 28.07.2022).
3. Виступ Президента України на дебатах ГА ООН з питання: «Ситуація на тимчасово окупованих територіях України» 20 лютого 2019 р. – Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-debatah-generalnoi-asambleyi-53282> (дата звернення: 28.07.2022).
4. Зцілити і душу, і тіло: історії поранених дітей Донбасу. Актуально 28 серпня 2019 р. URL: <https://gordonua.com/tags/proekt-donbass-i-mirnye.html> (дата звернення: 28.07.2022).
5. В Україні знову зросла кількість дітей, які загинули та зазнали поранень від рук російських окупантів ТЧН від 12 липня 2022 р. URL: <https://tsn.ua/ato/v-ukrayini-znovu-zroslo-kilkist-ditey-yaki-zaginuli-ta-zaznali-poranen-vid-ruk-rosiyskih-okupantiv-2108611.html> (дата звернення: 28.07.2022).
6. В ООН підтвердили загибель 5237 цивільних людей в Україні за 5 місяців війни. URL: https://www.ukr.net/news/russianaggression/V_OON_pidtverdili_zagibel_5237_civilnih_ljudej_v_Ukrajini_za_5_misjaciv_vijni-53896459.htm (дата звернення: 28.07.2022).
7. За понад три місяці повномасштабної війни з РФ майже 14 мільйонів українців покинули свої оселі – ООН. ZMINA від 4 червня 2022 р. URL: <https://zmina.info/news/za-ponad-try-misyaczi-povnomashtabnoyi-vijny-z-rf-majzhe-14-miljoniv-ukrayinciv-pokynuly-svoji-oseli-ooп/> (дата звернення: 28.07.2022).
8. Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 р. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 15.09.1954. № 5. Ст. 114.
9. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. Україна підписала Статут 20 січня 2000 р. Статут вступив в силу 1 липня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 28.07.2022).
10. У Сенаті зареєстрували резолюцію, що визнає Росію державою-спонсором тероризму Голос Америки від 10 травня 2022 р. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/rezoluciya-senatu-pro-vyznannya-rosiiderzhavou-sponsorom-teroryzmu/6565626.html> (дата звернення: 29.07.2022).
11. Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього : рішення Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1948 р., ратифікована Україною від 15 листопада 1954 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#top (дата звернення: 28.07.2022).
12. Міжнародний суд ООН сьогодні проведе слухання у справі «Україна проти РФ» щодо геноциду: «Укірімформ» від 12 березня 2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3422547-miznarodnij-sud-oon-sogodni-provede-sluhanna-u-spravi-ukraina-proti-rf-sodo-genocidu.html> (дата звернення: 28.07.2022).
13. Загиблих мирних жителів Маріуполя може бути понад 22 тисячі – мерія. Слова і діло від 25 травня 2022 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/25/novyna/suspilstvo/zahyblyx-myrnyxzhyteliv-mariupolya-mozhe-buty-22-tysyachi-meriya> (дата звернення: 28.07.2022).
14. Росія депортувала на свою територію понад 1,3 млн українців: Денісова розкрила подробиці. OBOZREVATEL від 21 травня 2022 р. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/vojna-v-ukraine/rosiya-deportovala-na-svoju-teritoriyu-ponad-1-3-mln-ukrainsiv-denisova-rozkrila-podrobitsi.htm> (дата звернення: 28.07.2022).
15. Кримінальний кодекс України : Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* від 29.06.2001. № 25. Ст. 131.
16. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України* від 08.07.2016. № 51. Ст. 1799.
17. Репарація. URL: <https://wp-uk.wikideck.com/%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97> (дата звернення 28.07.2022).
18. Timothy W. Guinnane (January 2004). *Vergangenheitsbewältigung: the 1953 London Debt Agreement* (PDF). Center Discussion Paper no. 880. Economic Growth Center, Yale University. Архів оригіналу за 24 червня 2013.
19. Hall Allen (28 вересня 2010). *First World War officially ends*. The Daily Telegraph.